

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

onderscheidt zich hierin van de gangbare interpretatie van Freuds werk (dat hij overigens zeer grondig kent en bespreekt). De schrijver verstaat deze freudiaanse concepten in functie van hun belang voor de ontwikkeling van het individu, niet zozeer als een terugkeer door de doodsdrijf naar de levenloze toestand. Nee, het is een dynamische visie op de werking van de doodsdrijf, namelijk als een beschermend schild rond het psychische leven: psychische afweermechanismen doden als het ware gedeeltelijk ons perceptieapparaat en dit is noodzakelijk voor het overleven van de psyche. In het tweede deel worden drie klinische seminars gerapporteerd, elk naar aanleiding van een moeilijk analyseerbare patiënt met een traumatisch verleden. In het eerste hoofdstuk, *Unbearable pain*, krijgen we door de interventies van Brenman een grondiger idee van wat hij precies bedoelde met het terugvinden/reconstrueren van een goed object via de overdracht-tegenoverdracht: de analyticus moet de psychische pijn kunnen verdragen die zijn analysant hem met veel geweld toebrengt en niettemin tegen de wanhoop blijven vechten. Men begrijpt beter waarom separatie voor dergelijke patiënten zulk een moeilijk proces is, wanneer de tragedie van zwaar tekortgeschoten ouders hen bezwaart in het noodzakelijk behoud van goede innerlijke objecten om zelf verder te kunnen leven, te verlangen en op hun beurt lief te hebben.

In zijn geheel is dit een goed boek, geschreven door een wat eigenzinnige, maar ‘pur et dur’ kleiniaanse analyticus. De leesbaarheid varieert nogal eens, soms wat vlotter en gezwind geschreven, soms nogal saai en repetitief. De verwijzingen zowel naar Griekse mythologische verhalen als de vele citaten uit Shakespeare brengen een aangename verdieping voor de lezer en verlevendigen de theoretische uiteenzettingen.

Langs liefde en dood

Bespreking van

Robert Langs (2006). *Love and death in psychotherapy*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978 1 4039 3602 8, 198 pp., £ 20,99

GUY VERBRUGGEN

Liefde geven en krijgen geeft ons leven — ook als therapeut of patiënt — zin en zorgt bovendien voor het overleven van individu en soort. Echte liefde geven aan een kind is een natuurlijk proces, een liefdevolle therapeut zijn ten opzichte van een patiënt die geteisterd wordt door doodsangsten is zeker niet vanzelfsprekend. Oprechte liefde ervaren als kind is een basisvoorwaarde om later ditzelfde te kunnen ervaren en teruggeven; getraumatiseerde patiënten neigen tot onechte liefde ten opzichte van hun therapeut en verwachten ook onechte liefde terug.

Kaderwijzigingen leiden tot onechte patiëntliefde en kaderbeveiliging stimuleert echte patiëntliefde. Robert Langs is hierbij zeer streng voor patiënten (vragen om een ander uur, vragen om een derde te zien, zijn voor hem steeds uitingen van onechte liefde), maar ook voor therapeuten: schrijven over een patiënt bijvoorbeeld wordt door patiënt en therapeut steeds gezien als onechte liefde.

De verantwoordelijkheid in verband met onechte liefde legt Langs duidelijk bij de therapeut als bewaker van kader en grondregels.

Belangrijk pluspunt in *Love and death in psychotherapy* vind ik de uitgebreide en uitgewerkte vignetten waar we Langs strenge regels in de praktijk zien en hem als supervisor commentaar horen geven bij kleine en grote ontsporingen van therapeuten. Belangrijk minpunt vind ik de vaak esoterische taal, waarbij zelfs de ‘glossary’ aan het eind van dit boek voor mij niet alle ter-

men verduidelijkt. Langs zou wat strikter het taalkader mogen bewaken en bewaren; het (te) graag scheppen van nieuwe termen geeft een onechte toets aan dit boek.

Voorbij Freuds mausoleum

Bespreking van

Louise Braddock & Michael Lacewing (red.) (2007). *The academic face of psychoanalysis — Papers in philosophy, the humanities and the British clinical tradition*. Londen/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 39253 2, 246 pp., £21,99

PIET DECOSTER

The academic face of psychoanalysis bevat twaalf verhandelingen die de psychoanalyse in een waaier aan verschijningsvormen presenteren: een evenwaardige gezelschap naast religie en filosofie in het denken over het mens-zijn, een sociale wetenschap, een vorm van Romantische intellectuele queeste, een bron voor kritische disciplines — zoals het feminisme — en een psychologie van en voor de klinische praktijk en het alledaagse leven. De papers presenteren de psychoanalyse als een levend iets, zoals ze heden ten dage gezien en toegepast wordt. De auteurs willen de psychoanalyse vrijwaren van het antiquariaat door academische neigingen te bestrijden die de gelijkshakeling (reductie) beogen van de psychoanalyse met het werk van Freud. De caleidoscopische opzet, met de heterogene publicaties, lanceert vooral impressies zonder de stof uitputtend te behandelen. Bijgevolg biedt het boek een blik op de hele reikwijdte van de psychoanalyse en krijgt de lezer toch een degelijke indruk van de pregnante aanwezigheid van het psychoanalytisch georiënteerde denken in het

Angelsaksische academische landschap. Één welbepaald hoofdstuk verdient naar mijn aanvoelen specifieke aandacht. Susan Budd geeft in haar stimulerende verhandeling *Reading and misreading* een heldere uiteenzetting van de verhouding tussen psychoanalyse en literatuur aan de hand van een aantal pertinente vragen. Hoe lezen klinici en niet-clinici casussen? Waar zit het verschil? Hoe lezen klinici fictie? Wat te doen met het effect dat literatuur op ons heeft? Ze besluit met de bedenking dat de psychoanalyse mensen in staat stelt meer emotioneel betrokken te zijn bij datgene wat ze lezen. Dat doet mij denken aan wat Proust schreef op het einde van *Le temps retrouvé*, het laatste deel van de *Recherche*, waar hij schrijft: 'Mijn werk moet zoiets zijn als de bril die ik gekocht heb bij de opticien van Combray; het moet het middel zijn waarmee de lezer zichzelf kan lezen.' Lezen als een soort handgemeen tussen lezer en boek. Deze gedachte verwoordt goed mijn aanbeveling van deze inspirerende bundel. Door de diversiteit aan publicaties is het echter niet eenvoudig het boek aan een specifiek publiek aan te bevelen.

Over supervisie

Bespreking van

Laura Elliot Rubinstein (2007). *Talking about supervision*. Psychoanalytic ideas and applications 6. Londen: International Psychoanalytical Association. ISBN 978 1 905888 11 5, 144 pp., €21,90

ROB JANSSEN

Tijdens een EPF-werkgroep over supervisie ontmoette ik eens een collega die een opvallende mening verkondigde. Hij had supervisie genoten van een supervisor die weinig anders deed dan gedag zeggen bij het komen en gaan. De collega had niets